

OBSAH

1. Hygiena a preventivní medicína	11
1.1 Zdraví	14
1.1.1 Definice zdraví	14
1.1.2 Adaptace	15
1.1.3 Dimenze zdraví	17
1.1.4 Determinanty zdraví, jejich kategorizace a ovlivnitelnost	17
1.2 Hodnocení zdravotního stavu obyvatelstva a rizikové faktory ovlivňující zdraví	19
1.2.1 Zdroje dat pro hodnocení zdravotního stavu obyvatelstva	19
1.3 Zdravotní priority a základní cíle rozvoje zdraví ve světě, ozdravné programy	20
1.4 Komunitní preventivní programy	22
2. Výživa a populace	25
2.1 Nutriční monitoring a sledování výživových zvyklostí	26
2.1.1 Potravinová bilanční metoda národního zásobování potravinami	26
2.1.2 Metoda potravinového frekvenčního dotazníku	27
2.1.3 Metoda inventurní analýzy stravovacího záznamu	27
2.1.4 Metody vyhodnocování potravinových rozpočtů v domácnostech	29
2.1.5 Metoda chemické analýzy dvojité porce	30
2.2 Vývoj spotřeby potravin v ČR	30
2.3 Faktory ovlivňující spotřebu potravin	31
2.4 Možnosti prevence v oblasti výživy – výživová doporučení	32
2.4.1 Obecná výživová doporučení	32
2.4.2 Výživová doporučení ve formě potravin	33
2.4.3 Nutriční standardy	35
2.4.4 Problematika alternativní výživy	37
3. Nutriční složení stravy	42
3.1 Energie	42
3.1.1 Energetický výdej – typy termogeneze ve vztahu k příjmu potravy	42
3.1.2 Nedostatečný příjem energie: Proteino-energetická malnutrice (marasmus)	45
3.1.3 Nadbytečný příjem energie: Obezita	46
3.2 Proteiny	46
3.2.1 Nedostatek příjmu bílkovin	47
3.2.2 Nadbytek příjmu bílkovin	48
3.3 Lipidy	48
3.4 Sacharidy	50
3.5 Vláknina potravy	51
3.5.1 Složky vlákniny a jejich fyziologické vlastnosti	51
3.5.2 Účinky vlákniny na trávicí ústrojí	53

3.5.3 Doporučené dávky vlákniny	55
3.5.4 Choroby připisované deficitu vlákniny	55
3.6 Probiotika v potravě	55
3.7 Doplňky stravy	57
4. Vyšetřování a hodnocení zdravotně nutričního stavu	59
4.1 Zjišťování anamnestických dat	59
4.2 Somatometrická měření	60
4.3 Vyšetřování klinických příznaků	63
4.4 Biochemická vyšetření	65
4.5 Světově nejrozšířenější mikronutrientní malnutrice	67
4.5.1 Deficit vitamínu A	67
4.5.2 Deficitní železo	68
4.5.3 Deficitní jód	68
5. Výživa ve vybraných obdobích života	69
5.1 Výživa novorozence a kojence	69
5.1.1 Výživa v prvních 6 měsících života, kojení	69
5.1.2 Výživové vlastnosti MM	70
5.1.3 Základní principy výživy od počátku 7. do konce 12. měsíce života	74
5.2 Výživa batolat	76
5.3 Výživa ve školním věku a adolescenci	78
5.3.1 Charakteristika výživy mladšího školního věku	78
5.3.2 Charakteristika výživy staršího školního věku a adolescence	79
5.4 Výživa seniorů	80
5.4.1 Hodnocení nutričního stavu seniorů	81
5.4.2 Doporučení ve výživě zdravých a soběstačných seniorů	84
6. Výživová politika státu a zajištění zdravotní bezpečnosti potravin	86
6.1 Alimentární nákazy	89
6.1.1 Obecné symptomy alimentárních nákaz	90
6.1.2 Patogenetické mechanismy alimentárních nákaz	90
6.1.3 Zdroj	90
6.1.4 Přenos	90
6.1.5 Inkubační doba	90
6.1.6 Diagnóza alimentárních onemocnění	91
6.1.7 Přehled alimentárních onemocnění bakteriální etiologie	91
6.1.8 Přehled alimentárních onemocnění virové etiologie	91
6.1.9 Přehled alimentárních nákaz parazitární etiologie	91
6.1.10 Speciální alimentární nákazy a nákazy trávicího traktu	91
6.1.11 Výskyt alimentárních onemocnění a hygienická rizika alimentárních nákaz	91
6.1.12 Původ a způsob přenosu alimentárních onemocnění a epidemiologická opatření	92
6.1.13 Protiepidemiologická opatření proti vzniku a šíření alimentárních nákaz	96
6.2 Chemická bezpečnost a problematika cizorodých látek v potravinách	99
6.2.1 Aditivní látky v potravinách	99
6.2.2 Kontaminující látky v potravinách	100
7. Voda jako potravina	102
7.1 Základní kategorie vod. Principy hygienické nezávadnosti pitné vody	102
7.2 Chemické požadavky na zdravotně nezávadnou pitnou vodu	105
7.3 Mikrobiologické a biologické požadavky na nezávadnou pitnou vodu	108
7.3.1 Epidemická rizika ze zdravotně závadné pitné vody	110
7.4 Péče o hygienicky nezávadný individuální zdroj pitné vody	111
7.5 Hygienická problematika přenosných filtračních zařízení pro pitnou vodu	113
7.6 Hygienická problematika balených vod	113

8. Problematika kouření	116
8.1 Úvod, epidemiologie nemocí způsobených kouřením	116
8.2 Formy a prevalence užívání tabáku v ČR	116
8.3 Obsah látek v tabákových směsích a další látky vznikající při hoření tabákové směsi	117
8.4 Fyziologický mechanismus vzniku závislosti na tabáku	118
8.5 Klasifikace a objektivizace kuřáctví	118
8.6 Zdravotní důsledky užívání hořícího tabáku	119
8.7 Pasivní kouření	121
8.8 Odvykání kouření	121
8.9 Legislativní možnosti boje s epidemií závislosti na tabáku	123
9. Problematika nadměrné konzumace alkoholu	125
10. Fyzická aktivita jako základní faktor životního stylu	128
10.1 Podpora pohybové aktivity – globální, evropské a národní strategie	128
10.2 Význam optimální pohybové aktivity pro primární prevenci civilizačních onemocnění a poruch podpůrně pohybového systému	129
10.3 Možnosti analýzy vybraných komponent zdravotně orientované tělesné zdatnosti a pohybové aktivity	131
10.3.1 Hodnocení úrovně pohybové aktivity a obecná doporučení pohybové aktivity	131
10.3.2 Posuzování kardiiorespirační zdatnosti	132
10.3.3 Neuromuskulární zdatnost: hodnocení vybraných posturálních a pohybových stereotypů	134
11. Prevence onemocnění hromadného výskytu	138
11.1 Obezita	138
11.1.1 Epidemiologie obezity	141
11.1.2 Prevence obezity – populační přístup	142
11.1.3 Prevence obezity – individuální přístup	144
11.1.4 Léčba a prevence obezity dietoterapií v dospělosti	144
11.2 Kardiovaskulární onemocnění	145
11.2.1 Rizikové faktory KVO	146
11.2.2 Prevence	147
11.2.3 Mechanismy kardioprotektivních účinků fytochemických látek	153
11.3 Nádorové choroby a jejich primární prevence	156
12. Hygiena dětí a mladistvých	159
12.1 Úvod	159
12.2 Růst a vývoj dětí: ovlivňující faktory a možnosti sledování	160
12.2.1 Hodnocení vybraných antropometrických znaků	161
12.2.2 Vývojové charakteristiky dětského a dorostového věku	164
12.3 Rizika poškození zdraví dítěte, míra zátěže prostředím	168
12.3.1 Uspokojování základních potřeb dítěte	168
12.3.2 Projevy nerespektování uspokojování základních potřeb dítěte v rodině a ve škole	169
12.4 Strategické postupy v prevenci dětských úrazů a v prevenci násilí na dětech	174
12.4.1 Prevence dětských úrazů	174
12.4.2 Prevence násilí na dětech	175
13. Hygienická kontrola dalších faktorů životního prostředí	181
13.1 Voda	181
13.1.1 Hygienická problematika vody pro rekreační využívání	181
13.1.2 Přírodní vody jako zdroj pitné vody	184
13.1.3 Cíle ochrany vod jako složky životního prostředí	186
13.1.4 Vodní zdroje pro pitnou vodu	187
13.1.5 Ochrana vodárenských zdrojů	187
13.1.6 Přehledové rozdělení vod dle užití	189

13.1.7	Vodárenská úprava přírodní vody na vodu pitnou	189
13.1.8	Alternativní individuální zdroje pitné vody	193
13.1.9	Odpadní vody	194
13.2	Zásady měření a hodnocení osvětlení	197
13.2.1	Základní pojmy a požadavky	197
13.2.2	Měření a hodnocení denního (přirozeného) osvětlení v místnosti	198
13.2.3	Měření a hodnocení umělého osvětlení	199
13.2.4	Základní zdroje umělého osvětlení	201
13.3	Teplotně vlhkostní podmínky v místnosti	202
13.3.1	Základní pojmy a jejich význam pro teplotně-vlhkostní komfort	202
13.3.2	Teplota vzduchu	203
13.3.3	Sálavé teplo	204
13.3.4	Vlhkost vzduchu	205
13.3.5	Rychlost proudění vzduchu	206
13.4	Hygienické měření a hodnocení hluku	206
13.4.1	Základní pojmy a problém hlukové zátěže populace	206
13.4.2	Metody měření hluku	207
13.5	Hygienická problematika vibrací	209
13.6	Monitoring a biomonitoring životního prostředí v ČR	211
13.7	Základy problematiky odpadů	214
13.8	Likvidace odpadů ze zdravotnických zařízení	223
13.9	Hygiena ionizujícího a neionizujícího záření	225
13.9.1	Hygiena ionizujícího záření	225
13.9.2	Hygiena neionizujícího záření	229
14.	Oxidační stres	232
14.1	Volné radikály (VR)	232
14.1.1	Reaktivní formy kyslíku (ROS)	232
14.1.2	Reaktivní forma chlóru (RCIO)	233
14.1.3	Reaktivní formy dusíku (RNS)	233
14.1.4	Atomy přechodných kovů (Fe, Cu, Ni, Zn, Mn, Ti...)	233
14.2	Vznik volných radikálů	233
14.2.1	Endogenní příčiny	233
14.2.2	Exogenní příčiny	233
14.3	Antioxidační ochranný systém	234
14.3.1	Antioxidační enzymy	234
14.3.2	Antioxidační neenzymatické bílkoviny	235
14.3.3	Antioxidační nízkomolekulární substráty	235
14.4	Celková antioxidační kapacita	236
14.5	Rovnováha mezi volnými radikály a antioxidanty	236
14.6	Příznivé účinky volných radikálů	236
14.7	Nepříznivé důsledky působení VR na biomolekuly	237
14.8	Kvantifikace oxidačního stresu	237
14.9	Onemocnění spojená s oxidačním stresem	237
15.	Hygienická služba – úkoly a činnost od jejího vzniku po současnost	239
	Zákony, vyhlášky, předpisy, normy	249
	Použitá literatura	252